

Maarif Modeli İlkokul Öğretim Programında Okuryazarlık Becerileri: Finansal, Görsel ve Eleştirel*

Literacy Skills in the Maarif Model Primary School Curriculum: Financial, Visual and Critical

Behlül Bilal Sezer, Hakan Dedeoğlu

Yazar Bilgileri

Behlül Bilal Sezer
Arş. Gör., Düzce Üniversitesi,
Temel Eğitim,
behlulbilalsezer@düzce.edu.tr

Hakan Dedeoğlu
Prof. Dr., Hacettepe
Üniversitesi, Temel Eğitim,
dede@hacettepe.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmanın amacı finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerileri yönünden Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde yer alan ilkokul (1-4) derslerine ait öğrenme çıktılarını değerlendirmektir. Bu nedenle çalışmada ilkokul programında yer alan tüm derslerin öğrenme çıktıları bu okuryazarlık becerileri yönünden incelenmektedir. Çalışmada, nitel araştırma yaklaşımlarından doküman incelemesi yöntemi tercih edilmiştir. Hayat bilgisi, Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve insan hakları demokrasi ve vatandaşlık dersleri olmak üzere toplamda altı derse ait tüm öğrenme çıktıları araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda ele alınan öğrenme çıktıları araştırmacı tarafından üç farklı okuryazarlık becerisiyle ilgili 54 okuryazarlık kavramı kullanılarak taranmıştır. Çalışmada verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İncelenen ders öğretim programlarında geçen okuryazarlık kavramlarının sıklığı gözden geçirilerek not edilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre ele alınan tüm derslere ait öğrenme çıktılarında finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlıkla ilgili okuryazarlık kavramlarına yer verildiği görülmektedir. İlkokul öğretim programında görsel ve eleştirel okuryazarlık türleri en sık kullanılan okuryazarlık türü olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan öğretim programlarında finansal okuryazarlıkla ilgili kavramların görece daha az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin hayat boyu öğrenme süreçlerini desteklemek amacıyla aile ve öğretmenlerin finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin iyileştirilmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca, öğretim programı geliştiricilere, öğretim programlarındaki okuryazarlık becerilerini bütüncül yaklaşımı dikkate alarak hazırlamaları ve finansal okuryazarlık becerisiyle ilgili kavramların sayısını arttırmaları önerilmektedir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
İlkokul öğretim programı
Finansal okuryazarlık
Görsel okuryazarlık
Eleştirel okuryazarlık

Keywords

Primary school curriculum
Financial literacy
Visual literacy
Critical literacy

Makale Geçmişi

Geliş: 05.07.2024
Kabul: 01.11.2024

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate the learning outcomes of primary school (grades 1-4) subjects included in the Türkiye Yüzyılı Maarif Model in terms of financial, visual, and critical literacy skills. Therefore, the study examines the learning outcomes of all subjects in the primary school curriculum in relation to these literacy skills. The document analysis method, a qualitative research approach, was chosen for the study. A total of six subjects were included in the research scope: Life Skills, Turkish Language, Mathematics, Natural Sciences, Social Studies and Human Rights, Democracy and Citizenship. The learning outcomes considered in this context were searched by the researcher using 54 literacy concepts related to three different literacy skills. A descriptive analysis method was used to analyze the data in the study. The frequency of literacy concepts mentioned in the reviewed course curricula was examined and noted. According to the results obtained in the study, literacy concepts related to financial, visual, and critical literacy were included in the learning outcomes of all the subjects studied. Visual and critical literacy types emerged as the most frequently used literacies in the primary school curriculum. On the other hand, it was concluded that concepts related to financial literacy were relatively less common in the curriculum. It is recommended to improve the financial, visual and critical literacy skills of parents and teachers in order to support students' lifelong learning processes. Furthermore, it is recommended that curriculum developers prepare literacy skills in their curriculum by taking into account the holistic approach and increasing the number of concepts related to financial literacy skills.

*Bu çalışma, ikinci yazar danışmanlığında birinci yazar tarafından yürütülen doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Sezer, B. B. & Dedeoğlu, H. (2024). Maarif Modeli ilkokul öğretim programında okuryazarlık becerileri: Finansal, görsel ve eleştirel. *TEBD*, 22(3), 2007-2027. <https://doi.org/10.37217/tebd.1511168>

Giriş

Okuryazarlık becerisi okuma ve yazma öğrenmenin yanı sıra hayatın birçok aşamasında bilgiye ulaşma, bilgiyi anlamlandırma, kullanma ve iletme olarak da ifade edilmektedir (Metek, 2020). Önceki yıllarda okuma ve yazma bilmenin önemi daha fazla vurgulanırken günümüzde farklı alanlarda okuryazar bireyler yetiştirmenin önemi ön plana çıkmaktadır. Okuryazarlık için ortaya koyulan tanımlamaların çoğunda belirli bir dilin geleneksel yazılı işaretlerini kullanarak okuma ve yazma becerisi olarak ifade edildiği görülmektedir (Morrow ve Tracey, 2004, s. 476; Whitehurst ve Lonigan, 2001, s. 12). Okuryazarlığın ayrıca pek çok bilişsel işlevin birlikte kullanılmasıyla gerçekleştiği belirtilmektedir (Aşıcı, 2009). Bu yönüyle okuryazarlık, sadece yazılı metinleri anlamlandırma olarak sınırlandırılmamakta; özel bir alanda bilgi sahibi olmayı ifade etmektedir (Erdem ve Eğmir, 2018). Günümüz bilgi toplumunda yapılan modern tanımlamalarda okuryazarlığın sadece okulda gerçekleşen bir süreç olmadığı üzerinde durulmaktadır (Tok ve Canatar, 2023). Okuryazarlık becerileri öğrencilerin akademik hayatlarını desteklemenin yanında hayat boyu öğrenme süreçlerinin temelini oluşturmaktadır (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2022). Çocuklar, henüz öğretmenle tanışmadan önce yaşadıkları toplumun okuryazarlık süreçleri içerisinde büyümektedir. Bu nedenle okuryazarlık sürecini sosyal, ekonomik ve teknolojik faktörlerden bağımsız ele almamak gerekmektedir (Kress, 2003). Okuryazarlık becerilerinin aynı zamanda öğrencilerin çevresiyle etkileşimini artırmaya yardımcı olduğu söylenebilir.

Okuryazarlığın genişleyen kapsamından dolayı ortaya çıkan yeni okuryazarlık türleriyle ilgili alanyazında çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Burnett ve Merchant, 2018; Kellner, 2001; Maya ve Suseno, 2022; Metek, 2020; Sur, 2022). Ortaya çıkan bu yeni okuryazarlık türleriyle birlikte okuryazarlığın dinamik yapısına dikkat çekilerek yeni nesillere bilgiyi farklı şekillerde kullanabilme becerisi kazandırılmaya çalışılmaktadır (Altun, 2005; Leu, 2000). Bu yaklaşıma benzer şekilde UNESCO (2023), okuryazarlığı sadece okuma ve yazma becerisi olarak kabul etmenin yanı sıra hızla gelişen dünyada bilgiyi anlamlandırma ve etkili şekilde kullanma aracı olarak görmektedir. OECD'nin (Organisation for Economic Co-operation and Development, 2011) yayınladığı rapora göre, bireylere hayat boyu öğrenme alışkanlığının kazandırılması ve öğrenme konusunda yeni beceriler öğretilmesi, okuryazarlık başarılarıyla doğru orantılı şekilde gerçekleşmektedir.

Eğitim sistemimizin genel amaçlarından biri de okuryazarlık becerilerini kullanma yönünden yetkin bireyler yetiştirmektir. Okuryazarlık becerilerini öğrencilere kazandırmak ve çok yönlü düşünebilen bireyler yetiştirme konusunda ders öğretim programlarına büyük sorumluluklar düşmektedir. Altun ve Bangir-Alpan (2021), Aşıcı (2009) ve Önal'ın (2010) çalışmaları doğrultusunda okuryazarlık becerileri toplumların eğitim politikaları içinde önemli bir kavram olarak görülmekte ve eğitim sisteminde dikkatli bir şekilde ele alınmalıdır. Bununla birlikte bu okuryazarlık becerilerinin

eğitim programlarına nasıl entegre edileceği konusunda farklı bakış açıları bulunmaktadır (Coiro, 2021; Pangrazio vd., 2020). Ülkemizin de arasında olduğu birçok Avrupa ülkesi öğrencilerin gelecekte sahip olması gereken beceriler ve yeterlilikler için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi'ni referans kabul ederek ulusal çerçevelerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde Meslekî Yeterlilik Kurumu (MYK), eğitim ve iş dünyası arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi, geçmiş öğrenmelerin tanınması, nitelikli iş gücünün oluşturulması ve hayat boyu öğrenmenin desteklenmesi gibi konularda Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'ni (TYÇ) hazırlamıştır (MYK, 2015). Hazırlanan bu çerçevede yeterlilik süreçleri okul öncesinden yükseköğretime kadar farklı seviyeler kapsamında ele alınmıştır. Ayrıca bu girişimlerle birlikte Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2016 yılında temel eğitim kademesine yönelik program geliştirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan evrensel ölçekteki gelişim ve değişimleri tüm eğitim kademelerine yansıtacak, 21. yüzyıl becerilerinin yeni nesillere kazandırılmasını sağlayacak bir metne duyulan ihtiyaç, K12 Beceriler Çerçevesi'nin hazırlanmasına zemin oluşturmuştur. Bu nedenle, mevcut öğretim programlarının analiz edilmesinin K12 Beceriler Çerçevesi'nin işlevinin somutlaştırılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir (Cırık vd., 2023).

21. yüzyıl becerileriyle ilgili ülkemizde gerçekleştirilen en güncel çalışmalardan biri MEB tarafından yürütülen "K12 Beceriler Çerçevesi: Türkiye Bütüncül Modeli" olarak görülmektedir. K12 kavramı; ABD, Kanada, Danimarka gibi gelişmiş ülkelerde okul öncesi eğitim sürecinden zorunlu eğitimin sonuna kadar olan eğitim süresini kapsadığı ifade edilmektedir (Balıcı, 2021). MEB (2023) tarafından K12 Beceriler Çerçevesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmalarla öğrencilerin akademik bilgileriyle birlikte bu bilgilerin 21. yüzyıl becerileriyle desteklemesinin amaçladığını ifade edilmektedir. 21. Yüzyıl Becerileri için Ortaklık (Partnership for 21st Century Skills [P21]) Çerçevesi'nde (2015) okuryazarlık becerilerinin disiplinler arası bir yaklaşım kullanılarak kazandırılması gerektiği belirtilmektedir. Bu nedenle okuryazarlık becerileri öğretim programına ayrı bir ders şeklinde okutulmaktan ziyade ara disiplin olarak bütün programlara entegre edilmesinin daha işlevsel olduğu belirtilmektedir (Kahramanoğlu vd., 2024). Yeni öğretim programlarında okuryazarlık becerileri, temel bir bileşen olarak ele alınmış ve her derse açık bir şekilde entegre edilmiştir. Bu bağlamda, "sistem okuryazarlığı" kavramı ilk defa programa dâhil edilmiştir. Sistem okuryazarlığı, öğrencilerin herhangi bir konuda öğrenme süreçlerini kendi belirledikleri ve kendi kendilerine öğrenme yetilerini geliştirdikleri bir hedef doğrultusunda tanımlanmıştır. Bu hedefleri gerçekleştirmek amacıyla, K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli (MEB, 2023) çalışmasında dokuz farklı alt okuryazarlık türü belirlenmiştir. Bu okuryazarlık türleri; bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, görsel okuryazarlık, kültürel okuryazarlık, vatandaşlık okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı ve sanat okuryazarlığı olarak ifade edilmektedir. Bu okuryazarlık türlerinin öğrencilere okul öncesi dönemden itibaren aşamalı ve

bütüncül bir yaklaşımla kazandırılması düşünülmektedir (MEB, 2024). Bu sayede öğrenciler farklı okuryazarlık becerileri arasında ilişki kurmayı daha kolay öğrenebilmektedir.

Türkçe (MEB, 2019), matematik (MEB, 2018a) ve sosyal bilgiler (MEB, 2018b) derslerinin öğretim programları incelendiğinde çoklu okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, eleştirel okuryazarlık, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık ve politik okuryazarlık olmak üzere farklı okuryazarlık türlerine yer verildiği görülmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenecek olan finansal okuryazarlık ve görsel okuryazarlığa yeni öğretim programında aynı isimle yer verilirken, eleştirel okuryazarlık bilgi okuryazarlığı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu yönüyle öğretim programında incelenecek ilk beceri; finansal okuryazarlık becerisidir. Finansal okuryazarlık, bireylerin sağlıklı finansal kararlar verebilmeleri amacıyla, finansal kaynakları etkili bir şekilde yönetebilmelerini sağlayacak temel düzeyde bilgi ve yeterliliklerin elde edilmesi ve bunların kullanılması olarak ifade edilmektedir (Gedik ve Açıl, 2020). İncelemesi yapılacak diğer beceri ise görsel okuryazarlık becerisidir. Bu beceri, görsel imgeleri (resimsel ve grafiksel) eleştirel olarak anlama ve yorumlama becerisi şeklinde tanımlanmaktadır (Brown, 2004). Aynı zamanda görsel okuryazarlık, görsel dili okuyup yazma, görsel olarak ifade edilen iletileri anlamlandırma becerisi olarak ifade edilmektedir (Bamford, 2003). Öğretim programında son olarak incelenecek okuryazarlık becerisi eleştirel okuryazarlıktır. Eleştirel okuryazarlık, okuyucuların metinleri yalnızca kendi perspektiflerinden değil, aynı zamanda diğer bakış açılarını da dikkate alarak anlamaya çalışmaları olarak tanımlanmaktadır (Bircan, 2022). Creighton (1997) çalışmasında eleştirel okuryazarlığı, gerekli koşulları öğrencilerin okudukları metinden edindiği düşünceleri özgürce ifade edebilme becerisi olarak ifade etmiştir.

Okuryazarlık becerileri öğretim programlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Son zamanlarda dünyanın yaşadığı ekonomik ve finansal krizler öğretim programlarında finansal okuryazarlık becerisinin kritik beceriler arasına girmesine neden olmuştur. OECD (2013) raporuna göre, çeşitli finansal araçların çocuklar tarafından yaygın şekilde kullanımının ve özellikle mobil ödeme yöntemlerinin tercih edilmesi ilkökul döneminde görülmeye başlanmıştır. Dünya çapında ortaya çıkan finansal gelişmelerden dolayı özellikle ilkökul düzeyinde finansal okuryazarlık eğitime daha fazla önem verilmelidir. Mandell'in (2009) çocuklarla yürüttüğü finansal okuryazarlık çalışmasında, finansal bilgileri öğrenme ve bunları tutum değişikliğine dönüştürmenin yaşla ters orantılı olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bu sonuca göre, çocuklarla finansal eğitimin erken yaşlarda başlatılmasının faydalı olacağı söylenebilir. Diğer bir taraftan günümüzde eğitim alanında bilgi akışının çoğunluğunun görsel şekilde olmasından dolayı görsel kullanımı okullarda verilen eğitimin önemli bir parçası haline gelmiştir (Çelik vd., 2023). Görsel okuryazarlık becerilerinin kazanılmasında özellikle çocukluk dönemi oldukça kritik bir dönemdir. Bu sebeple, çocukların görsel okuryazarlık becerilerinin erken yaşlarda desteklenmesi gerekmektedir (Ateş vd., 2020). Bu sayede

eğitim sistemi öğrencilere görsel bilgilerin nasıl kullanılacağını ve yorumlanacağını öğretmek eleştirel düşünme becerilerine katkı sağlayabilir. Ateş (2013), eleştirel okumayı bir beceri öğretimi olarak incelediği çalışmasında, eleştirel okumanın üst düzey bir beceri olduğunu ve öğretim programlarında olmakla birlikte alanyazın incelendiğinde bu becerinin etkili şekilde kazandırılmadığını belirtmektedir. Bacon (2017), eleştirel okuryazarlığı günümüz toplumunun eleştirel dönüşüm aracı olarak ifade etmekte ve okuryazarlık kapsamının genişlediğinden bahsetmektedir. Bu yönüyle Gregory ve Cahill (2009), eleştirel okuryazarlığı kazandırmanın ilkökul düzeyinden yetişkin eğitime kadar tüm düzeylerdeki eğitimi kapsadığını ifade etmektedir. Eleştirel okuryazarlık sayesinde öğrenciler düşünme ve sorgulama becerilerini geliştirme fırsatı elde etmektedir (Devecioğlu, 2021). Özet olarak, toplumsal kalkınmanın istenen seviyeye gelebilmesi için ilkökul öğretim programında finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin üzerinde hassasiyetle durulması gerekmektedir.

Öğretim programlarının içeriğinde ele alınan okuryazarlık becerileri okul öncesi dönemden başlanarak bütüncül model yaklaşımıyla sarmal bir yapıda kazandırılması hedeflenmektedir. Bu yönüyle Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde merkeze insanın alındığı bütüncül bakış açısına dayanmaktadır (MEB, 2024). Öğretim programında kullanılan yaklaşım aynı zamanda bütüncül eğitim modeli şeklinde bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Bütüncül eğitim yaklaşımı; bireyin sosyal, entelektüel, ruhsal ve fiziksel gelişimini destekleyerek onun akademik alan gelişimine ilaveten bütün olarak gelişim sağlamasına yardımcı olmak anlamına gelmektedir (Altan ve Yıldırım, 2022). İnsanlık tarihi son zamanlarda salgın, finans krizler, demografik değişiklikler, çevresel felaketler, insan hakları ihlalleri ve terör gibi pek çok tehditle karşı karşıya gelmiştir (Altan, 2021). Maalesef mevcut eğitim sistemi anlayışının bahsedilen bu küresel sorunları çözümlenmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle yeni öğretim programında temele alınan bütüncül eğitim felsefesi sayesinde, öğrenciler küresel topluluk olabilmeye bilinci, sağlıklı kişiler arası ilişkiler, sürdürülebilir kalkınma konusunda bilinçli ve kendi kendine hesap verebilirliği teşvik etmeyi amaçlayan bir öğrenme ortamına sahip olacaklardır (Altan ve Yıldırım, 2022). 2024 öğretim programı, eğitimde bütüncül yaklaşımın önemini vurgulayan bir çerçeve sunmaktadır. Bütüncül yaklaşım, öğrenmeyi, öğrencilerin sadece akademik bilgilerini değil, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimlerini de göz önünde bulundurarak ele alır. Bu yaklaşım, eğitim sürecinin çok boyutlu olduğunu kabul etmekte ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak daha kapsamlı bir öğrenme deneyimi sağlamaktadır (MEB, 2024). Sonuç olarak, 2024 öğretim programı ve bütüncül yaklaşım, eğitimde yenilikçi ve kapsamlı bir anlayışı temsil etmekte, bu da geleceğin bireylerine okuryazarlık becerilerini geliştirme konusunda yardımcı olmaktadır.

2017 ve 2018 yılında hazırlanan öğretim programları okuryazarlık becerileri odağında incelendiğinde 2005 yılında hazırlanan öğretim programına dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı ve finansal okuryazarlık becerilerini dâhil edilerek bu konudaki eksiklikler tamamlanmaya

çalışılmıştır (Çelik, 2021). Aynı şekilde 2024 yılı öğretim programı, 2017 ve 2018 öğretim programlarına göre okuryazarlık becerileri yönünden bazı önemli yenilikler içermektedir. 2024 programı, bütüncül yaklaşımı benimsemekte ve okuryazarlık becerilerini disiplinler arası bir yaklaşım ile geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu sayede öğrencilerin farklı alanlardaki bilgi ve becerilerini entegre ederek daha derinlemesine bir anlayış ve eleştirel düşünme yetisi kazanmaları sağlanmaktadır (MEB, 2024). Örneğin, 2024 öncesi öğretim programlarında (2017-2018) dijital okuryazarlık becerileri (Hobbs, 2010) sadece ayrı bir ders olarak ve sınırlı bir şekilde işlenmekteydi. Ayrıca, alanyazında son yıllarda yapılan araştırmalarda daha çok ilkokul öğrencilerinin dijital okuryazarlık becerileri üzerine (Aydemir vd., 2019; Şahin vd., 2022; Taş, 2023) odaklanıldığı görülmektedir. 2024 yılı öncesindeki öğretim programlarının okuryazarlık becerilerinin temel düzeyde ele alındığı ve farklı okuryazarlık becerilerini geliştirme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu nedenle 2024 programı, öğrencilerin okuryazarlık becerilerini geliştirerek, disiplinler arası bir yaklaşım benimseyerek eksiklikleri gidermeyi ve daha bütüncül bir okuryazarlık anlayışı sunmayı amaçlamaktadır.

Günümüz dünyasında hızla gelişen finansal, teknolojik ve sosyal dinamikler, okuryazarlık becerilerine olan bakış açısının değişmesine neden olmuştur. Lusardi ve Mitchell (2014), finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan bireylerin mali sorunlarla karşılaşma olasılıklarının artacağını ortaya koymaktadır. Özellikle yeni nesil öğrenciler, öğrendikleri finansal bilgileri hayatlarına entegre edebilme yetenekleriyle, gelecekteki mali zorlukları aşma konusunda daha donanımlı hale gelmektedir. Sonuç olarak, günümüz tüketim toplumunda finansal okuryazarlık, bireylerin mali kararlarını daha bilinçli bir şekilde alabilmeleri için kritik bir öneme sahiptir. İlkokul döneminde finansal okuryazarlıkla ilgili son zamanlarda yapılan çalışmalar (Bayram, 2024; Çelikten, 2024; Ünlüer, 2021) bu becerinin ilkokul düzeyinde ne kadar kritik bir beceri olduğunu ortaya koymaktadır. Son dönemde medya ve kitle iletişim araçlarının teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatımızın büyük bir bölümünü kapsamıyla birlikte görsel okuryazarlık becerisi oldukça önemli hale gelmiştir. Bu yönüyle ülkemizde görsel okuryazarlık becerisi ilkokul öğretim programında yerini almaya başlamıştır (Şakiroğlu, 2021). Bu okuryazarlık becerilerinin yanında eleştirel okuryazarlık becerisi de 21. yüz yıl eğitim yaklaşımında önemle üzerinde durulması gereken bir beceri haline gelmiştir. Eleştirel okuryazarlık becerisinin özellikle ilkokuldan itibaren desteklenmesi gerektiğini vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Bruyere, 2019; Weng, 2021; Zuryanty vd., 2019). Eleştirel okuryazarlık becerisinin diğer okuryazarlık becerileri ve akademik başarı üzerindeki olumlu etkisi (Akbiyık, 2002; Zuryanty vd., 2019) düşünüldüğünde ilkokul öğretim programı için aslında ne kadar önemli bir beceri olduğu görülmektedir.

Günümüz dünyasındaki gelişmelere ilkokul öğrencilerinin daha hızlı uyum sağlayabilmesi ve diğer belirtilen nedenler doğrultusunda, bu çalışmada özellikle finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık türlerine odaklanılmış; dijital, kültürel, sürdürülebilir ve sanat okuryazarlığı gibi diğer

okuryazarlık türleri ise kapsam dışı bırakılmıştır. Yürütülen çalışmada amaç, ilkökul öğretim programında yer alan öğrenme çıktılarında finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerileriyle ilgili kavramların kullanılma sıklığını incelemektir. 2024 öncesi ilkökul öğretim programlarında eleştirel okuryazarlık becerisi olarak ifade edildiği, 2024 öğretim programında bilgi okuryazarlığı başlığının altında yer aldığı ve bilgi okuryazarlığının daha geniş kapsamlı bir anlama sahip olmasından dolayı çalışmada özellikle eleştirel okuryazarlık becerisinin incelenmesine karar verilmiştir. İlkokul birinci sınıf öğrencileriyle yapılan bu araştırmanın, ulusal alanyazında aynı hedef çalışma grubuyla ilgili yeterli çalışmanın olmaması nedeniyle yapılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte, ilk okuma ve yazma öğretimi ile okuryazarlık becerileri arasındaki ilişkinin kurulması ve öğrencilerin temel okuryazarlık kavramlarını öğrenme süreçlerini ortaya koyma kaygısı taşımaktadır. Bunun için ilkökul seviyesinde bulunan tüm derslerin öğrenme çıktıları finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık yönünden incelenmiştir. Özellikle yeni öğretim programında okuryazarlık becerilerinin neredeyse tüm öğrenme çıktılarıyla ilişkisinin olması çalışmayı ilgi çekici bir hâle getirmiştir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Yeni ilkökul öğretim programında tüm derslere ait öğrenme çıktılarının çeşitli okuryazarlık becerileri yönünden incelendiği bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Belgesel tarama yöntemi olarak ifade edilen doküman analizi yönteminde, var olan bilgi ve belgeler incelenerek veriler elde edilmektedir (Sak vd., 2021). Bu süreç aynı zamanda resmi ya da özel kayıtların toplanması, sistematik şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesidir (Ekiz, 2015). Bu çalışmada incelenecek dokümanların kapsamı, MEB tarafından yayınlanan ilkökul öğretim programında bulunan öğrenme çıktılarıdır. Bu doğrultuda hayat bilgisi, Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, insan hakları demokrasi ve vatandaşlık dersleri olmak üzere toplamda altı derse ait tüm öğrenme çıktıları araştırma kapsamına dâhil edilmiştir. Çalışmada doküman incelemesi yapıldığı ve veri toplama sürecine yer verilmediğinden dolayı herhangi bir etik izin başvurusu yapılmamıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmacılar bu çalışmayı tasarlarırken aynı zamanda öğretim programı güncelleme çalışmalarında da yer aldıklarından dolayı yeni ilkökul öğretim programını farklı açılardan değerlendirmeleri kolaylaşmıştır. Araştırmanın birinci basamağında, MEB (2024) resmî internet sitesinden 2024-2025 güz döneminde kullanılmaya başlanacak öğretim programı ortak metni bilgisayar ortamına kaydedilerek detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ardından araştırma kapsamına alınan tüm ilkökul derslerine ve öğrenme çıktılarına MEB'e (2024) ait resmi internet sitesi aracılığıyla ulaşılmıştır. Öğrenme çıktıları araştırmacı tarafından üç farklı okuryazarlık becerisiyle ilgili 54 anahtar

okuryazarlık kavramı kullanılarak taranmıştır. Araştırmada kullanılan bu anahtar kavramlar üç farklı alan uzmanının görüşlerine göre belirlenmiş ve kavram listesi halinde Tablo1’de sunulmuştur. Her dersin öğretim programında bu anahtar kavramların ilgili öğrenme çıktısında kullanılma sıklığı kontrol edilmiştir.

Tablo 1. Öğretim Programı İncelemesinde Kullanılan Okuryazarlık Kavramları Listesi

<i>Finansal okuryazarlık</i>			<i>Görsel okuryazarlık</i>			<i>Eleştirel okuryazarlık</i>		
Ekonomi	Nakit	Yatırım	Fotoğraf	Akıllı İşaret	Figür	Eşitsizlik	Ön Yargı	Mantık
Üretim	Mobil bankacılık	Vade	Reklam	Logo	Taslak	Eleştiri	Farklı bakış açısı	Entelektüel
Harçlık	Tasarruf	Son kullanma tarihi	Desen	Video	Şekil	Merak	Bilinç	Bilgi kaynağı
Tüketim	Para	Vergi	Görsel	Resim	Obje	Yanlı Bilgi	Empati	Olumsuz tepki
Bütçe	Sigorta	Risk	Harita	Tasarım	Estetik	Araştırma	Kanıt	Felsefe
Enflasyon	Borç	Tutumluluk	Sembol	Animasyon	Görüntü	Tartışma	Öneri	Farkındalık

Tablo incelendiğinde her bir okuryazarlık türünden 18 farklı anahtar kavramın yer aldığı görülmektedir. Tabloda yer alan anahtar kavramlara alanyazın taramasının ardından konuyla ilgili geliştirilmiş ölçekler yardımı ve alan uzmanı görüşleri alınarak karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Yeni ilkökul öğretim programında (MEB, 2024) belirlenen okuryazarlık türlerine (finansal-görsel-eleştirel) yer verilme sıklığını ortaya koymak amacıyla araştırmanın yönteminde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemi tercih etmenin esas amacı, ders öğretim programları analiz edilirken kategoriler oluşturma esnasında belirlenen kelimelerin veya kavramların tekrar etme sıklığını tespit etmektedir. Betimsel analizdeki esas hedef, toplanan verileri açıklayacak kavramlar ve ilişkiler ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu araştırmada belirlenen okuryazarlıkla ilgili anahtar kelimelerin ders öğretim programı öğrenme çıktıları arasında bulunup bulunmadığı incelenen tüm dersler bazında kontrol edilerek bu kelimelerin frekansları tablolar hâlinde sunulmuştur.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliği için, okuryazarlıkla ilgili anahtar kavram listesi oluşturma aşamasında alanyazından faydalanılmış ve araştırmanın yöntemi ile benzer niteliğe sahip özgün çalışmalar incelenmiş; araştırma yöntemine, verilerin nasıl toplandığına, verilerin çözümlenmesine ve yorumlanmasına ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Ayrıca veri toplamak oluşturulan okuryazarlık kavram listesi için alan uzmanı olan üç akademisyenin ve MEB’de görevli iki sınıf öğretmenin görüşlerine başvurulmuş ve alınan uzman görüşleri doğrultusunda kavram listesi güncellenerek analiz işlemine geçilmiştir. Diğer taraftan, öğretim programında açık bir şekilde tarama işlemi yapıldığından aranan kavram ya vardır ya da yoktur. Bu açıdan yapılan işlemin güvenirliliği oldukça yüksektir. Miles ve Huberman (1994), özellikle nitel araştırmalarda kodlama güvenirliliğini sağlamanın

oldukça önemli olduğunu ifade eder. Ders öğretim programında okuryazarlık becerilerinin ne düzeyde kullanıldığını ortaya koyma amacıyla elde edilen verilerin analizinde güvenilirliği sağlayabilmek amacıyla okuryazarlık anahtar kavram formu bir alan uzmanıyla daha paylaşılarak kodlama konusunda yardım alınmıştır. İki araştırmacının yaptıkları kodlamalar arasında tutarlılık katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik değeri hesaplanırken %70'in üzerinde bir değerin güvenilir olduğu kabul eden araştırmacılar bulunmaktadır (George ve Mallery, 2003). Bu nedenle, elde edilen güvenilirlik katsayısı, çalışmanın güvenilirliğini desteklemekte ve bulguların güvenilir bir şekilde yorumlanabileceğini göstermektedir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde ilkökul öğretim programındaki her bir derse ait öğrenme çıktıları okuryazarlık becerileri yönünden analiz edilerek bu öğrenme çıktılarında geçen okuryazarlık kavramları frekansı ile birlikte verilmiştir. Aralarında ilişkili bulunan öğrenme çıktıları ve okuryazarlık kavramları derslere göre tablolara ayrılarak bulgulara dönüştürülmüştür. Aşağıda Tablo 2'de hayat bilgisi dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 2. Hayat Bilgisi Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Tasarruf	1	-	-
Merak	-	-	3
Bilgi	-	-	3

Hayat bilgisi dersine ait öğrenme çıktıları araştırmanın problemi doğrultusunda incelendiğinde bir kez "tasarruf", üç kez "merak" ve üç kez "bilgi" okuryazarlık kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda Tablo 3'te Türkçe dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 3. Türkçe Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Görsel	-	27	-
Sembol	-	2	-
Bilgi	-	-	22

Türkçe dersi öğrenme çıktılarında iki farklı okuryazarlık türünden üç farklı okuryazarlık kavramının ifade edildiği görülmektedir. İlgili öğrenme çıktıları incelendiğinde "görsel" kavramının 27 kez, "sembol" kavramının 2 kez ve "bilgi" okuryazarlık kavramının ise 22 kez kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Aşağıda Tablo 4'te ise matematik dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 4. Matematik Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Para	3	-	-
Sembol	-	1	-
Şekil	-	18	-
Araştırma			2

Matematik dersi öğrenme çıktıları aynı doğrultuda incelendiğinde 3 kez “*para*”, 1 kez “*sembol*”, 18 kez “*şekil*” ve 2 kez “*araştırma*” okuryazarlık kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda Tablo 5’te fen bilimleri dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 5. Fen Bilimleri Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Tasarruf	1	-	-
Bilgi	-	-	2
Kanıt	-	-	1

Fen Bilimleri dersi öğrenme çıktıları incelendiğinde “*tasarruf*” kavramının bir kez, “*bilgi*” kavramının iki kez ve “*kanıt*” okuryazarlık kavramının bir kez kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Aşağıda Tablo 6’da sosyal bilgiler dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Üretim	1	-	-
Tüketim	2	-	-
Harita	-	1	-
Bilinç	-	-	1

Sosyal Bilgiler dersi öğrenme çıktılarında bir kez “*üretim*”, iki kez “*tüketim*”, bir kez “*harita*” ve bir kez “*bilinç*” okuryazarlık kavramının kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda Tablo 7’de insan hakları vatandaşlık ve demokrasi dersi öğretim programında geçen okuryazarlık kavramlarına ve ilişkili olduğu okuryazarlık türlerine yer verilmiştir.

Tablo 7. İnsan Hakları Vatandaşlık ve Demokrasi Dersine Ait Öğrenme Çıktılarında Yer Alan Finansal, Görsel ve Eleştirel Okuryazarlık Kavramları

<i>Okuryazarlık Kavramı / Okuryazarlık Türü</i>	<i>Finansal</i>	<i>Görsel</i>	<i>Eleştirel</i>
Eşitlik	-	-	3
Kanıt	-	-	1

İnsan hakları vatandaşlık ve demokrasi dersi öğrenme çıktılarının yer aldığı tablo incelendiğinde üç kez “*eşitlik*” ve bir kez “*kanıt*” ile ilgili okuryazarlık kavramlarının bulunduğu görülmektedir. Bu derse ait öğrenme çıktıları arasında finansal ve görsel okuryazarlık kavramlarının geçmediği görülmektedir.

Tartışma

Öğretim programıyla ilgili yapılan çalışmaların neticesinde, K12 beceriler çerçevesinde tanımlanan okuryazarlık becerileri ve okuryazarlık türlerinin disiplinler arası yaklaşım esas alınarak öğretim programına entegre edilmesi fikri tartışılmaktadır (Gözütok ve Alkın-Şahin, 2014). Çünkü Türk eğitim sistemi felsefesine göre eğitim-öğretim süreçlerini zenginleştirmek amacıyla öğretim programı hazırlanırken disiplinler arası yaklaşımdan yararlanılmaktadır (MEB, 2024). Bu çalışmada aynı derse ait öğrenme çıktılarının iki veya üç farklı okuryazarlık kavramını birlikte içeriyor olması disiplinler arası yaklaşıma örnek gösterilebilir. Bu nedenle, günlük yaşantımızda karşılaştığımız olay ve sorunların genellikle tek bir disiplinle sınırlı olmadığı, bu nedenle entegrasyonun gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Cengizhan ve Balcı, 2022). Ayrıca, bilginin artışı ve küreselleşme nedeniyle, problemlerin kapsamlı bir şekilde çözülmesi için daha geniş ve çok disiplinli bakış açılarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu, farklı alt disiplinlerin de dâhil edildiği çalışmaların önemini artırmaktadır (Bakar, 2023). Bu yaklaşım sayesinde farklı disiplinler arasında köprü kurularak öğrencilerin öğrenmeleri daha kolay hale getirilmekte ve bir konuya farklı bakış açıları kazanmaları sağlanmaktadır. 2024 ilkökul öğretim programında okuryazarlık becerileri, öğrencilerin bilgiye erişim, eleştirel ve görsel okuryazarlık becerilerini geliştirmeye yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Program, geleneksel okuryazarlığın ötesine geçerek eleştirel ve görsel okuryazarlık becerilerini de kapsamakta, bu sayede öğrencilerin çağdaş bilgi kaynaklarıyla etkili bir şekilde etkileşimde bulunmalarını sağlamayı hedeflemektedir (MEB, 2024).

Kahramanoğlu vd.'nin (2024) yaptığı çalışmaya göre, okuryazarlık becerileri öğrencilere süreç içerisinde yapılan çeşitli etkinliklerle kazandırılabilir. Bu nedenle, öğretim programı içeriğinde yer alan öğrenme çıktısına yönelik sınıf içi ve dışı düzenlenecek tüm etkinliklerde uygun yerlere okuryazarlık süreç bileşenleri dâhil edilerek okuryazarlık becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Birinci sınıflar öğretim programında yer alan becerilerinin programdaki oransal dağılımlarına bakıldığında %24,41 ile en yüksek orana sahip alan becerileriyken, bunu %22,86 oranla okuryazarlık becerileri takip etmektedir (MEB, 2024). Bu verilere dayanarak, ilkökul birinci sınıf düzeyinde okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için programın öncelikli hedeflerinden birinin bu becerilerin kazandırılması olduğu söylenebilir. Ayrıca, programdaki bu oransal dağılım öğrencilerin ilerleyen eğitim yaşamlarında başarılı olmaları adına planlı bir yaklaşım olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, öğretim programlarının güncellenmesi ve uygulama süreçlerinin dikkatle planlanması, okuryazarlık becerilerinin etkili bir şekilde kazandırılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Son zamanlarda yaşanan sosyo-kültürel değişimlerden dolayı okuryazarlık becerilerinin kapsamının genişleyerek bütüncül olarak ele alınmasını gerektiğini ortaya koyan çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Altun vd., 2022; Leu vd., 2017). Farklı bileşenler üzerine temellendirilmiş

yeni öğretim programında anlamlandırmanın kolay olması amacıyla programın bütüncül şekilde ele alınması gerekmektedir. Öğretim programı, kazandırılması hedeflenen beceriler, öğrenme çıktıları, öğrenme-öğretme yaşantıları ve değerlendirme gibi karmaşık süreçleri içermektedir. Bu bağlamda beceri temelli öğretim yaklaşımına ve ders kapsamlarında belirli bir sadeleştirmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Karataş, 2024). Kamuoyuyla paylaşımı yapılan taslak öğretim programımız için de buna benzer bir gerekçe gösterilerek programların içeriğinin incelenen diğer ülkelerden daha yoğun olması gerekçesiyle %35 oranında sadeleşmeye gidildiği açıklanmıştır (MEB, 2024). Yalnız öğretim programlarında bu türlü yapılan değişikliklerin her zaman olumlu sonuç verdiği söylenemez. Örneğin, Japonya’da 2000 yılında öğretim programında köklü değişiklikler yapılmıştır. Proje tabanlı ve disiplinler arası öğrenmeyi teşvik etmek için fen bilimleri, matematik ve Japonca gibi derslerin içerikleri %30 oranında sadeleştirilmiş ve bu derslerin saatleri azaltılmıştır (Yamanaka ve Suzuki, 2020). Fakat öğretim programında yapılan bu değişiklik Japonya’daki ulusal sınavlara katılan öğrencilerin hem PISA (2003, 2006) hem de TIMSS başarılarının azalmasına neden olmuştur. Bu nedenle öğretim programında yapılacak değişikliklerde denge ve bütünlüğün gözden kaçırılması uzun vadede istenmeyen sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli ilköğretim programı öğrenme çıktılarının okuryazarlık becerileri yönünden incelendiği bu çalışma sonucunda ele alınan tüm derslere ait öğrenme çıktılarında finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlıkla ilgili kavramlara yer verildiği görülmektedir. Bu çalışmada analiz işlemi sırasında sadece öğrenme çıktılarına ait ana ifadeler ve bunların alt başlıkları analiz işlemine tabi tutulmuştur. İncelenen öğretim programında görsel ve eleştirel okuryazarlık kavramlarına göre finansal okuryazarlıkla ilgili kavramlara daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Hayat bilgisi dersinde finansal ve eleştirel okuryazarlık kavramları bulunurken görsel okuryazarlıkla ilgili kavrama rastlanmamıştır. Türkçe dersinde özellikle eleştirel ve görsel okuryazarlık kavramına tüm sınıf düzeylerinde yer verildiği görülmektedir. Matematik dersi öğretim programında incelenen üç okuryazarlık türüyle de ilgili okuryazarlık kavramlarının yer aldığı görülmektedir. Fen bilimleri dersi öğretim programında hayat bilgi dersine benzer şekilde sadece görsel okuryazarlıkla ilgili kavram bulunmamaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde ise tüm okuryazarlık türünden kavramlara yer verildiği görülmektedir. İnsan hakları vatandaşlık ve demokrasi dersi öğrenme çıktıları sadece eleştirel okuryazarlıkla ilgili kavramlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak incelenen ilköğretim programlarında okuryazarlık türlerine göre ortaya çıkan okuryazarlık kavramları ve sıklıkları şu şekilde özetlenebilir. Görsel okuryazarlıkla ilgili 27 kez “görsel”, 18 kez “şekil”, 3 kez “sembol” ve 1 kez “harita” kavramları kullanılmıştır. Finansal okuryazarlıkla ilgili 3 kez “para”, 2 kez “tüketim”, 1 kez “tasarruf” ve 1 kez “üretim” kavramlarına yer

verilirken, eleştirel okuryazarlık türünde ise 27 kez “bilgi”, 3 kez “eşitlik”, 3 kez “merak”, 2 kez “kanıt”, 2 kez “araştırma” ve 1 kez “bilinç” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir.

Öğrencilerin hayat boyu öğrenmelerinin yolunu açmak ve çeşitli okuryazarlık becerilerini geliştirmek adına küçük yaşlardan itibaren temel okuryazarlık becerilerinin desteklenmesi önerilmektedir. Özellikle okula başlamadan önceki dönemlerde evde geçirilen zaman zarfı düşünüldüğünde ebeveynlerin finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerinin gözden geçirilmesi ve bu becerilerinin desteklenmesi tavsiye edilmektedir. İçinde bulunduğumuz çağın ihtiyaç duyduğu finansal, görsel ve eleştirel okuryazarlık becerilerinin farkında ve bunları yeri geldiğinde en üst düzeyde kullanabilen öğretmenlerin yetiştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, öğretim programı geliştiricilerine, öğretim programına okuryazarlık becerilerini bütüncül yaklaşım çerçevesinde eklemeleri ve finansal okuryazarlık becerisiyle ilgili kavramların sayısını arttırmaları tavsiye edilmektedir. Bu çalışmada ilkökul öğretim programı sadece üç farklı (finansal, görsel ve eleştirel) okuryazarlık becerisi yönünden incelenmiştir. Bu nedenle bu konuda çalışma gerçekleştirecek diğer araştırmacılara ilkökul öğretim programında yer alan farklı okuryazarlık becerilerini incelemeleri önerilmektedir. Çalışmayla ilgili ulusal alanyazında öğretim programının farklı okuryazarlık becerileri yönünden incelendiği çalışmaların oldukça sınırlı olduğu göze çarpmıştır. Bu konuda çalışma yürütecek araştırmacılara tüm okuryazarlık becerilerini işe koşmaları önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akbıyık, C. (2002). *Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Altan, M. Z. (2021). *Terör ya öyle değilse?* (1. b.). Ideal Kültür.
- Altan, M. Z. & Yıldırım, T. (2022). Bütüncül eğitim, bütüncül gelişim, bütüncül insan. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1), 68-77.
- Altun, A. (2005). *Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlık*. Anı.
- Altun, D., Aydemir, Z., Akyol, H., & Snow, E. (2022). *Okuryazarlık alanında yürütülen güncel araştırmalar: Ulusal alanda 2022 yılında öncelenen ve öncelenmeyen konular nelerdir?* 20. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, 14-17 Kasım, Antalya, Türkiye.
- Altun, N. & Bangir-Alpan, G. (2021). Temel eğitim programlarında dijital okuryazarlık. *JRES*, 8(2), 280-294. <https://doi.org/10.51725/etad.971177>
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 9-26.
- Ateş, M., Sur, E., & Çelik, H. (2020). Türkçe öğretmenlerinin görsel okumayla ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-15. <https://doi.org/10.38089/ekvad.2020.0>

- Ateş, S. (2013). Eleştirel okuma ve bir beceri olarak öğretimi. *Turkish Journal of Education*, 2(3), 40-49.
- Aydemir, Z., Sakız, G., & Dođan, M. C. (2019). İlkokul düzeyinde dijital okuryazarlık becerileri rubriğinin geliştirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 48(1), 617-638.
- Bacon, C. K. (2017). Multilanguage, multipurpose: A literature review, synthesis, and framework for critical literacies in English language teaching. *Journal of Literacy Research*, 49(3), 424-453. <https://doi.org/10.1177/1086296X17718324>
- Bakar, E. (2023). Fen bilimleri dersinde beceri eğitimi için disiplinlerarası ilişkilendirme. *Millî Eğitim*, 52[Özel Sayı], 513-536. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1309008>
- Balcı, A. (2021). *Karşılaştırmalı eğitim sistemleri*. Pegem Akademi.
- Bamford, A. (2003). *The visual literacy white paper*. A Global Imperative.
- Bayram, R. (2024). *İlkokul öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile matematik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Bircan, A. (2022). *Öğretmenlerin internete yönelik eleştirel okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde bilgi ve teknoloji okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Brown, I. (2004). Global trends in art education: New technologies and the paradigm shift to visual literacy. *The International Journal of Arts Education*, 2(3), 50- 61.
- Bruyere, J. (2019). Critical literacy in early elementary grades. <https://www.edutopia.org/article/critical-literacy-early-elementary-grades> sayfasından erişilmiştir.
- Burnett, C. & Merchant, G. (2018). Literacy-as-event: accounting for relationality in literacy research. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 41(1), 45-56. <https://doi.org/10.1080/01596306.2018.1460318>
- Cengizhan S. & Balcı, S. (2022) Evaluation of students', teacher's, parents' views on interdisciplinary preschool education teaching on science practices. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(1), 164-176. <https://doi.org/10.30703/cije.975249>
- Cırık, İ., Genç, E., Demirel, E., & Yılmaz, M. İ. (2023). K12 beceriler çerçevesi öğretim tasarımı modeli: Anahtar ögeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 52(1), 997-1026. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1307715>
- Coiro, J. (2021). Toward a multifaceted heuristic of digital reading to inform assessment, research, practice, and policy. *Reading Research Quarterly*, 56(1), 9-31. <https://doi.org/10.1002/rrq.302>
- Creighton, D. C. (1997). Critical literacy in the elementary classroom. *Language Arts*, 74(6), 438-445.
- Çelik, E., Çelik, H., & Aktay, S. (2023). *Görsel okuryazarlık üzerine bibliyometrik analiz*. ESA.

- Çelikten, L. (2024). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin finansal tutum ve davranışları ile duygusal zekâları arasındaki ilişki: Finansal okuryazarlığın duygusal yönü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 190-213. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1221527>
- Çelik, Y. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan bazı becerilerin kazandırılmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 733-765. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.919620>
- Devecioğlu, D. (2021). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuryazarlık açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Erdem, C. & Eğmir, E. (2018). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlığı düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 123-138. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.428727>
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı.
- Gedik, H. & Açıl, F. B. (2020). 21. yüzyılda sosyal bilgiler için farklı okuryazarlıklara bakış. N. E. Akhan & S. Demirezen (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretiminde alternatif konular içinde* (s. 137-180). Nobel.
- George, D. & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference* (4. b.). Allyn & Bacon.
- Gözütok, F. D. & Alkın-Şahin, S. (2014). Öğretim programlarında ara disiplin yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 47(2), 287-306.
- Gregory, A. E. & Cahill, M. A. (2009). Constructing critical literacy: Self-reflexive ways for curriculum and pedagogy. *Critical Literacy: Theories and Practices*, 3(2), 6-16.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. The Aspen Institute.
- Kahramanoğlu, R., Altun, D. & Bakan-Kalaycıoğlu, D. (2024). K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli: Okuryazarlık becerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 53(241), 499-518. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.1307713>
- Karataş, İ. H. (2024). Türkiye yüzyılı maarif modeli hakkında. *Alanyazın*, 5(1), 6-11.
- Kellner, D. (2001). New technologies new literacies: Restructuring education for a new millennium. *International Journal of Technology and Design Education*, 11(3), 67-81. <https://doi.org/10.1023/A:1011270402858>
- Kress, G. (2003). *Literacy in new media age*. Routledge.
- Leu, D. J. (2000). Literacy and technology: Deictic consequences for literacy education in an information age. M. L. Kamil, P. B. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Ed.), *Handbook of reading research içinde* (s. 743-770). Erlbaum.

- Leu, D. J., Kinzer, C. K., Coiro, J., Castek, J., & Henry, L. A. (2017). New literacies: A dual-level theory of the changing nature of literacy, instruction, and assessment. *Journal of Education*, 197(2), 1-18. <https://doi.org/10.1177/002205741719700202>
- Lusardi, A. & Mitchell, O. S. (2014). The economic importance of financial literacy: Theory and evidence. *American Economic Journal: Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44. <https://doi.org/10.1257/jel.52.1.5>
- Maya, L. & Suseno, M. (2022). Investigating the incorporation of digital literacy and 21st-century skills into postgraduate students' learning activities. *English Language Education (ELE) Reviews*, 2(5), 13-27. <https://doi.org/10.22515/elereviews.v2i1.5121>
- Mandell, L. (2009). *Two cheers for school-based financial education: Initiative on Financial Security*. Aspen Institute.
- MEB. (2018a). *Matematik Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB.
- MEB. (2018b). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. MEB.
- MEB. (2023). *K12 beceriler çerçevesi: Türkiye bütüncül modeli*. MEB.
- MEB. (2024). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programları Ortak Metni*. MEB.
- Mete, G. (2020). Okuryazarlık türleri ve 2023 eğitim vizyonu belgesi. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(22), 109-120.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Morrow, L. M. & Tracey, D. H. (2004). Instructional environments for language and learning: Considerations for young children. J. Flood, D. Lapp, & S. B. Heat (Ed.), *Handbook of research on teaching literacy through the communicative and visual arts* içinde (s. 475-485). Taylor and Francis.
- MYK. (2015). Türkiye yeterlilikler çerçevesi. https://myk.gov.tr/images/articles/editor/130116/TYC_tebliğ_2.pdf sayfasından erişilmiştir.
- OECD. (2013). *Financial literacy framework, PISA 2012 Assessment and analytical framework: Mathematics, reading, science, problem solving and financial literacy*. OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264190511-7-en>
- OECD. (2011). PISA 2009 results: Students on line: Digital technologies and performance (Vol. VI). <http://dx.doi.org/10.1787/9789264112995-en>
- Önal, İ. (2010). Tarihsel değişim sürecinde yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık: Türkiye deneyimi. *Bilgi Dünyası*, 11(1), 101-121. <https://doi.org/10.15612/BD.2010.258>

- Pangrazio, L., Godhe, A. L., & Ledesma, A. G. L. (2020). What is digital literacy? A comparative review of publications across three language contexts. *E-learning and Digital Media*, 17(6), 442-459. <https://doi.org/10.1177/2042753020946291>
- P21. (2015). Partnership for 21st century skills-core content integration. https://www.marietta.edu/sites/default/files/documents/21st_century_skills_standards_book_2.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <http://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sur, E. (2022). Okuryazarlık kavramı ve Türkiye'deki okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 445-467. <https://doi.org/10.38151/akef.2022.27>
- Şahin, A., Asal-Özkan, R., & Turan, B. N. (2022). İlkokul öğrencilerine yönelik dijital okuryazarlık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(3), 619-630. <https://doi.org/10.16916/aded.1109283>
- Şakiroğlu, Y. (2021). Görsel okuma/görsel sunu ve görsel okuryazarlık becerileriyle ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların analizi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 103-119. <https://doi.org/10.48066/kusob.935691>
- Taş, M. (2023). İlkokul öğrencilerinin dijital hikâye okuryazarlığında STEM etkinlikleri: Bir karma desen araştırması (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Tok, O. & Canatar, M. (2023). Evde erken okuryazarlık ve kütüphane algıları ölçeğinin ön analiz uygulamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 19, 41-71. <http://doi.org/10.26650/bba.2023.19.1290351>
- UNESCO. (2023). What you need to know about literacy. <https://www.unesco.org/en/literacy/need-know> sayfasından erişilmiştir.
- UNESCO. (2022). Institute for Lifelong Learning (UIL): Annual Report. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000384704> sayfasından erişilmiştir.
- Ünlüer, G. (2021). Sosyal bilgiler dersinde finansal okuryazarlık becerisinin etkinlikler yoluyla kazandırılmasına ilişkin eylem araştırması. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 7(15), 277-303.
- Yamanaka, S. & Suzuki, H. K. (2020). *Japanese education reform towards twenty-first century education*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-41882-3> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Weng, T. S. (2021). Creating critical literacy praxis: Bridging the gap between theory and practice. *Relc Journal*, 54(1), 1-12.

Whitehurst, G. J. & Lonigan, C. J. (2001). Emergent literacy: Development from pre-readers to readers.

S. B. Neuman & D. K. Dickinson (Ed.), *Handbook of early literacy research* içinde (s. 11-29). Guilford.

Zuryanty, Kenedi, A. K., Chandra, R., Hamimah, & Fitria, Y. (2019). Problem based learning: a way to improve critical thinking ability of elementary school students on science learning. *Journal of Physics: Conference Series*, 1424(1), 012037. <https://doi.org/10.1088/1742-6596/1424/1/012037>

Extended Summary

Literacy skills are defined not only as learning to read and write but also as acquiring, interpreting, using, and communicating information at various stages of life (Mete, 2020). It is stated that literacy occurs through the combined use of many cognitive functions (Aşıcı, 2009). Modern definitions in today's information society emphasize that literacy is not a process that takes place solely in school (Tok and Canatar, 2023). Children grow up within the literacy processes of the society they live in, even before they meet a teacher. Therefore, the literacy process should not be considered independently of social, economic, and technological factors (Kress, 2003). With the emergence of these new types of literacy, efforts are being made to equip new generations with the ability to use information in different ways, highlighting the dynamic nature of literacy (Altun, 2005). In a similar approach, UNESCO (2023) sees literacy not only as a reading and writing skill but also as a tool for interpreting and effectively using information in a rapidly developing world.

Studies in the literature indicate that literacy skills are considered an important concept within the educational policies of societies and should be carefully addressed in the education system. Additionally, there are different perspectives on how these literacy skills should be integrated into curricula (Coiro, 2021; Pangrazio et al., 2020). In our country, a national qualifications framework has been prepared, taking the European Qualifications Framework as a reference for the skills and competencies students need to have in the future. Along with these initiatives, the Ministry of National Education (MoNE) initiated rapid curriculum development studies for primary education in 2016. In this regard, literacy skills hold a very important position in curricula. Recent economic and financial crises worldwide have led to the inclusion of financial literacy skills among critical skills in curricula (OECD, 2013). On the other hand, the high proportion of visual data flow in today's education has made the use of visuals an important part of the education provided in schools (Çelik et al., 2023). Therefore, children's visual literacy skills need to be supported at an early age (Ateş et al., 2020). In his study examining critical reading as a skill, Ateş (2013) states that critical reading is a higher-level skill and that although it is included in curricula, it is not effectively imparted according to the literature review. In summary, one of the primary goals of the newly developed curricula is to

equip students of all ages with various literacy skills to enhance societal development to the desired level (MEB, 2024).

The literacy skills addressed in the content of the curricula aim to be imparted in a spiral structure with a holistic model approach starting from the preschool period. Research indicates that literacy has gone through different stages up to the present, has been applied for different purposes and forms, and that changing educational standards, different teaching methods for reading and writing, changing conditions and perspectives over time, and the need for reading and writing have emphasized the importance of the concept of literacy in academic life. From this perspective, the aim of the conducted study is to examine the consideration of various literacy skills in the learning outcomes included in the primary school curriculum. For this purpose, the learning outcomes of all subjects at the primary school level will be examined in terms of financial, visual, and critical literacy. The fact that literacy skills are associated with almost all learning outcomes in the new curriculum has made this study a more important.

In this research, which examines the learning outcomes of all subjects in the new primary school curriculum in terms of various literacy skills, the document analysis method, one of the qualitative research approaches, was preferred. The scope of the documents to be examined in this study includes the learning outcomes in the primary school curriculum published by the Ministry of National Education. Accordingly, all the learning outcomes of six subjects, including life science, Turkish, mathematics, science, social studies, and human rights, democracy, and citizenship, were included in the research scope.

The learning outcomes were reviewed by the researcher using 54 key literacy concepts related to three different literacy skills. Some literacy concepts used in the study include financial concepts such as savings, production, and consumption; visual concepts such as symbol, visual, and shape; and finally, critical concepts such as equality, discussion, and evidence. Descriptive analysis method was used in the analysis of the data in the research. The main objective of descriptive analysis is to present concepts and relationships that explain the collected data (Yıldırım and Şimşek, 2008).

For the validity of the research, the stage of creating the list of key concepts related to literacy was informed by the literature, and original studies with similar characteristics to the research method were examined. Detailed information on the research method, data collection, data analysis, and interpretation was provided. Miles and Huberman (1994) state that ensuring coding reliability is particularly important in qualitative research. When calculating the reliability value, a value above 70% is considered reliable for the analysis. To ensure the reliability of the data analysis obtained to reveal the extent to which literacy skills are used in the subject curriculum, the literacy key concepts

form was shared with another field expert for assistance in coding. The consistency coefficient between the codings performed by the two researchers was found to be above 0.80.

In the Türkiye Yüzyılı Maarif Model Curriculum examining the learning outcomes of the primary school curriculum in terms of literacy skills, it was observed that the concepts related to financial, visual, and critical literacy were included in the learning outcomes of all subjects covered in this study. In this study, during the analysis process, only the main statements and subheadings of the learning outcomes were subjected to analysis. In the life science course, financial and critical literacy concepts were found, but no visual literacy concept was encountered. In the Turkish course, it was observed that the concepts of critical and visual literacy were included at all grade levels. The mathematics curriculum includes literacy concepts related to all three types of literacy examined. The science curriculum, similar to the life science course, did not contain any visual literacy concepts. When the social studies curriculum was examined, it was observed that concepts from all types of literacy were included. The learning outcomes of the human rights, citizenship, and democracy course were found to have only concepts related to critical literacy.

In order to pave the way for lifelong learning of students and to develop various literacy skills, it is recommended to support foundational literacy skills from an early age. It is proposed to train teachers who are aware of the financial, visual and critical literacy skills needed by the current age and who can use them at the highest level when appropriate. In addition, it is recommended that curriculum developers prepare literacy skills in their curriculum taking into account the holistic approach and increase the number of concepts related to financial literacy skills. The national literature on this topic indicates that studies examining curricula from the perspective of different literacy skills are quite limited. Researchers who will conduct research on this subject are advised to design studies with other literacy skills other than these three literacy types taking into account this situation.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmada alanyazın taraması birinci yazar tarafından yapılmıştır. Araştırmanın yöntem bölümü, verilerin analizi, bulguların incelenmesi ve tartışılmasında her iki yazar da eşit derecede yer almıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel veya finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.